

เอกสารวิชาการ
เรื่อง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ
(พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)

โดย
นายณัฏฐกิตติ์ กิตติธำรงกุล

นักศึกษาหลักสูตรนักรัฐศาสตร์ รุ่นที่ ๑๓
ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษาปัญหา ข้อขัดข้อง และอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินการที่ผ่านมาของการพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิธีดำเนินการได้แก่ การนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา เช่น แนวความคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในห้วงที่ผ่านมา ตลอดจนโอกาส อุปสรรคที่จะส่งผลต่อการพัฒนาศึกษาในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ และนำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยใช้ตัวแบบ ได้แก่ 7S และ C-PEST เพื่อกำหนดเป็นสาระสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สถานภาพการดำเนินงานพัฒนาศึกษาที่เป็นรูปธรรมต่อเด็กนักเรียน เยาวชน และประชาชนที่เป็นผู้รับบริการของกระทรวงศึกษาธิการ จะประกอบด้วยด้านคุณภาพการศึกษา ด้านโอกาสทางการศึกษา และด้านการบริหารจัดการการศึกษา ในส่วนผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า มีประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพที่ยังไม่เท่าเทียมกันของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมยังไม่สามารถเพิ่มที่สูงขึ้นได้ การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาฯ ยังไม่มีธรรมาภิบาลเท่าที่ควร และขาดระบบข้อมูลและสารสนเทศจากทั้งภายในและภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และสุดท้าย ในส่วนผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พบว่าสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ประเด็นยุทธศาสตร์ และมาตรการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่จะสามารถส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการมีเป้าหมายและทิศทางการปฏิบัติงานที่สอดคล้องและตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ และสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำนำ

บทบาทการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี เพื่อให้การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน ได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะยาวและระยะกลาง โดยเฉพาะ “การพัฒนาผู้เรียน” ให้มีการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเน้นไปที่ทักษะการเรียนรู้และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกช่วงวัยให้เป็นคนไทยที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ในปี ๒๕๘๐ ในข้างต้น โดยถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติเชื่อมโยงลงสู่แผนระดับต่าง ๆ ที่รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ในระดับกระทรวง ซึ่งแผนแม่บทฯ แต่ละฉบับจะประกอบด้วยเป้าหมายและตัวชี้วัดในการดำเนินการที่แบ่งช่วงเวลาออกเป็น ๔ ช่วง ช่วงละ ๕ ปี ทั้งนี้ เป้าหมายของแผนแม่บทฯ ในช่วง ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕) จะเป็นการมุ่งเน้นการปรับสภาพการณ์ของประเทศในทุกมิติ เพื่อให้สามารถเชื่อมต่อทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้มีความพร้อมสำหรับการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พิจารณานำเป้าหมายของแผนแม่บทฯ ที่เกี่ยวข้องมาใช้สำหรับจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายการพัฒนา ๑๐ เป้าหมาย (ENDs) ประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนา ๖ ประเด็นยุทธศาสตร์ (WAYS) วัตถุประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ และมาตรการภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ (MEANs) สำหรับให้ทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำไปใช้เป็นกรอบสำหรับการพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติราชการ แผนปฏิบัติการ แผนงบประมาณ แผนงาน และโครงการได้อย่างถูกต้อง

ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ที่ได้กรุณามอบความรู้ หลักวิชา วิธีดำเนินการที่ถูกต้อง ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) ฉบับนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ายุทธศาสตร์ฯ ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิชาการในอนาคตต่อไป

ผู้ดำเนินการศึกษา

นักศึกษาล้ำสุดร่นักยุทธศาสตร์ รุ่นที่ ๑๓

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๔
ขอบเขตของการศึกษา	๔
ระเบียบวิธีการศึกษา	๕
ข้อจำกัดของการศึกษา	๖
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	๖
คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
แนวความคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	๗
แนวความคิดเรื่องการสร้างควมรับผิดชอบร่วมในการจัดการศึกษา	๑๑
แนวความคิดเรื่องการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๓
แนวคิดความเรื่องยุทธศาสตร์	๑๖
แนวคิดความเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ	๑๘
แนวความคิดเรื่องแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	๒๓
ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดกับแนวความคิดการบริหารการศึกษา	๒๕
ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้	๒๗
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๒
กรอบความคิดในการศึกษา	๓๔
บทที่ ๓ การพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	๓๗
ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ ที่เกี่ยวข้องกับ	๓๗
อำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ	
เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	๔๐
ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	

บริบทของกระทรวงศึกษาธิการ	๔๙
สภาพปัญหา ข้อขัดข้อง อุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ที่ผ่านมาของกระทรวงศึกษาธิการ	๕๘
บทที่ ๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	๖๑
ในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕	
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของกระทรวงศึกษาธิการ	๖๑
การกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ	๖๕
เป้าหมายการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการ (ENDs)	๗๐
ประเด็นยุทธศาสตร์ (WAYS) และวัตถุประสงค์ตามประเด็นยุทธศาสตร์	๗๑
มาตรการภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ (MEANs)	๗๓
สรุป	๘๑
บทที่ ๕ ข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์	๘๒
การอภิปรายผลในภาพรวม	๘๒
การอภิปรายผลรายประเด็นยุทธศาสตร์	๘๓
ข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์	๘๕
ภาคผนวก	
แผนที่เชิงกลยุทธ์การพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	๘๘
ในห้วง พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕	
ตัวอย่างแผนงาน /โครงการ ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษา	๘๙
ของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) ที่สอดคล้องกับ	
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	
อักษรย่อหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ	๙๕
บรรณานุกรม	๙๖
ประวัติโดยย่อของผู้ดำเนินการศึกษา	๙๘

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๒-๑ กรอบแนวคิดการสร้างควมร้บผิดชอบร่วมในการจัดการศึกษา	๑๑
ภาพที่ ๒-๒ กรอบแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยสร้างควมร้บผิดชอบร่วมกัน ในระบบการศึกษา	๑๒
ภาพที่ ๒-๓ ลำดับขั้นตอนการกำหนดนโยบายแห่งชาติ	๒๑
ภาพที่ ๒-๔ ตัวแบบการกำหนดยุทธศาสตร์	๒๒
ภาพที่ ๒-๕ ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๘๐ และแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	๒๔
ภาพที่ ๒-๖ การบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด	๒๕
ภาพที่ ๒-๗ กรอบแนวคิดในการศึกษา	๓๕
ภาพที่ ๓-๑ ผังโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ	๕๒
ภาพที่ ๔-๑ ตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ	๖๙

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๒-๑ กรอบการพิจารณาตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษา	๘
ตารางที่ ๔-๑ การคำนวณค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักจากการวิเคราะห์จุดแข็ง	๖๕
ตารางที่ ๔-๒ การคำนวณค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักจากการวิเคราะห์จุดอ่อน	๖๖
ตารางที่ ๔-๓ การคำนวณค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักจากการวิเคราะห์โอกาส	๖๘
ตารางที่ ๔-๔ การคำนวณค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักจากการวิเคราะห์อุปสรรค	๖๙
ตารางที่ ๔-๕ การกำหนดมาตรการด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix	๗๕